

Skutečnosti - různé typy

V dějinách filosofie docházelo v různých dobách nejen ke kritice a odmítání některých představ jako skutečnosti odporujících, iluzorních, ale také k objevům nových druhů „skutečností“, někdy dokonce ještě dlouho „nefilosofy“ za iluzorní považovaných, ale často bylo obojí zprvu (a někdy také ještě dlouho potom) nesprávně interpretováno. Tak kupř. ještě před vznikem filosofie byla různá božstva, uznávaná jedněmi, považována za nepravá anebo za málo mocná, ale snad pouze v Izraeli přímo za „nic neznamení“, za „nicotná“ (a také to mělo vývoj a fáze). Ale právě počínajíc vynálezem pojmovosti a ustavením „filosofie“, pracující s „logem“ a „nahlížením“ („theorií“), už v prvních dobách byla vyprávění o bozích a záležitostech s nimi spojených tvrdě odmítána jako „mýtus“. Ale zároveň byla tematizována jakási jiná, nová „jsoucna“, dříve neznámá, která musel být nejprve pojmenována starými slovy, jimž byly přisouzeny nové konotace (např. arché, stoicheion, eidos, idea atd.). Někteří filosofové stále ještě zdůrazňovali, že dávají přednost tomu, co lze smyslově vnímat, ale nikdo z nich se neobešel bez jakýchsi „skutečností“, považovaných za „jsoucí“, i když je nebylo možno ani vidět, ani slyšet, ani hmatat, ani cítit nebo ochutnávat. To platilo dokonce o atomistech, kteří vlastně popřeli resp. zpochybnili vše jako pouhé „zdání“, ovšem kromě atomů a prázdna, přičemž ani atomy, ani prázdno nebylo možno smyslově ověřit. Pak to ovšem byly třeba Platónovy „ideje“, Aristotelem sice kritizované, ale vlastně převzaté v jiné podobě, atd. Významnou roli v tom hrála také geometrie (a obecně matematika), neboť ani geometrické útvary, ani čísla nebylo možno „smyslově vnímat“ (leďa jejich „nápodoby“, jak tomu říkal Platón). A tak došlo k tomu, že filosofové vlastně objevovali nové „skutečnosti“ (nebo aspoň něco, co za skutečnosti považovali), a bylo to podmíněno vynálezem příslušných pojmů a pojmových konstruktů. Pochopitelně se někdy ukázalo, že to, co filosofové považovali za skutečné, a dokonce za pravé, nejvyšší skutečnosti, vpravdě žádné skutečnosti nebyly. Ale vždy byli k takové kritice povoláni zase jen filosofové, jak se to ostatně ukázalo už v nejstarších dobách. Ale tím hlavním a zejména nikoli tím jediným úkolem filosofů nebylo nikdy pouhé odhalování omylů jiných a zejména starších filosofů, nýbrž hledání přístupu ke skutečnostem novým. Dnes asi se dostáváme k velkému úkolu, jímž je nalezení myšlenkového přístupu a postupu při pochopení skutečností „nepředmětných“, což se ovšem rovněž neobejde bez kritiky tradičních starších přístupů ke skutečnostem, které spočívaly v jejich zpředměťování (a kde to nebylo možné, v jejich popírání).

(Písek, 060322-1.)